

Latvija
100

SEB

Latvijas cilvēki un tautsaimniecība 100 gados

Lauksaimniecība

Pirmsākumi - 1917

1918 - 1939

1940 - 1990

1991 - 2017

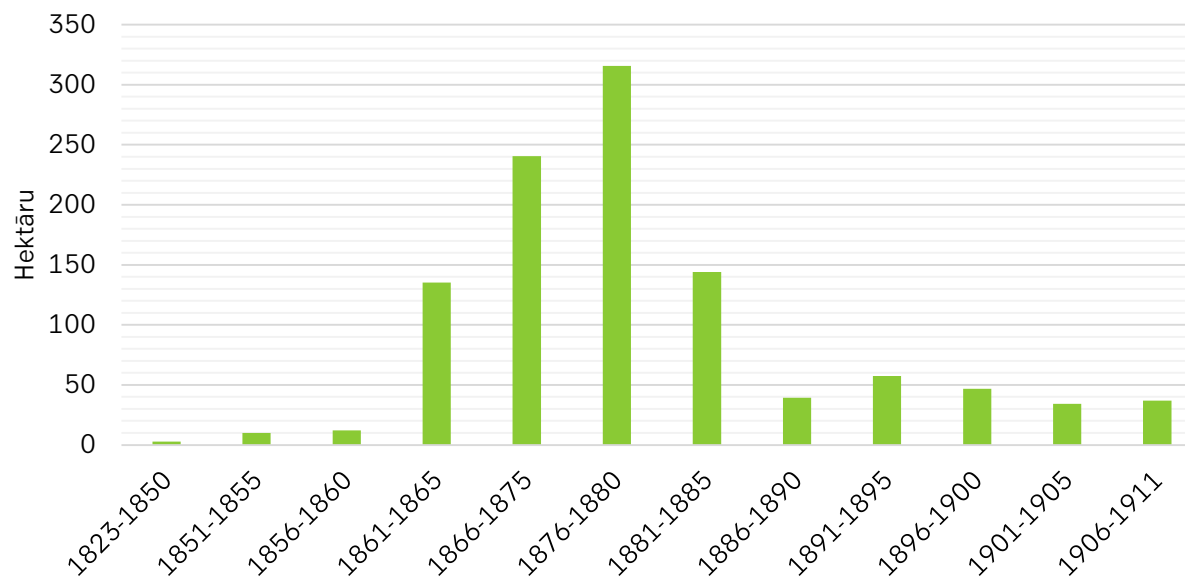

Zemnieki kļūst par īpašniekiem

Kurzemē (1817. gadā) un Vidzemē (1819. gadā) dzimtbūšana atcelta ievērojami pirms Latgales reģiona (1861. gadā līdz ar pārējo Krievijas impēriju).

Zemnieku apstākļi uzlabojas, tie var kļūt par **zemju īpašniekiem**, taču 1897. gadā joprojām tikai 39% no zemniekiem tādi ir.

Zemniekiem pārdoto zemju platības 1823 - 1911

Šajā laikā strauji aug rūpniecības nozīme tautsaimniecībā, tomēr **lauksaimniecība paliek par dominējošo nozari** (45% nodarbināto).

Karš nes postu

1. Pasaules kara laikā **zeme tiek piesārņota ar kara atliekām** - tranšējām un dzeloņdrātīm. Plašas lauksaimniecības zemju platības netiek apstrādātas.

Kara iespaidā Latvija tiek **atgriezta atpakaļ pie tradicionālā dzīvesveida**.

Tiek veiktas **rekvizīcijas**, tostarp lopkopībā, kā dēļ nomirst daudz lopi barības un slimību dēļ.

Liela daļa ēku ir **sagrautas** vai **bojātas**, līdzīga situācija ir ar ceļiem.

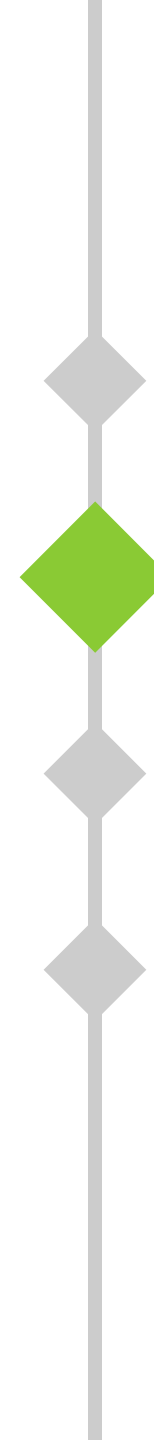
Lauksaimniecība

Pirmsākumi - 1917

1918 - 1939

1940 - 1990

1991 - 2017

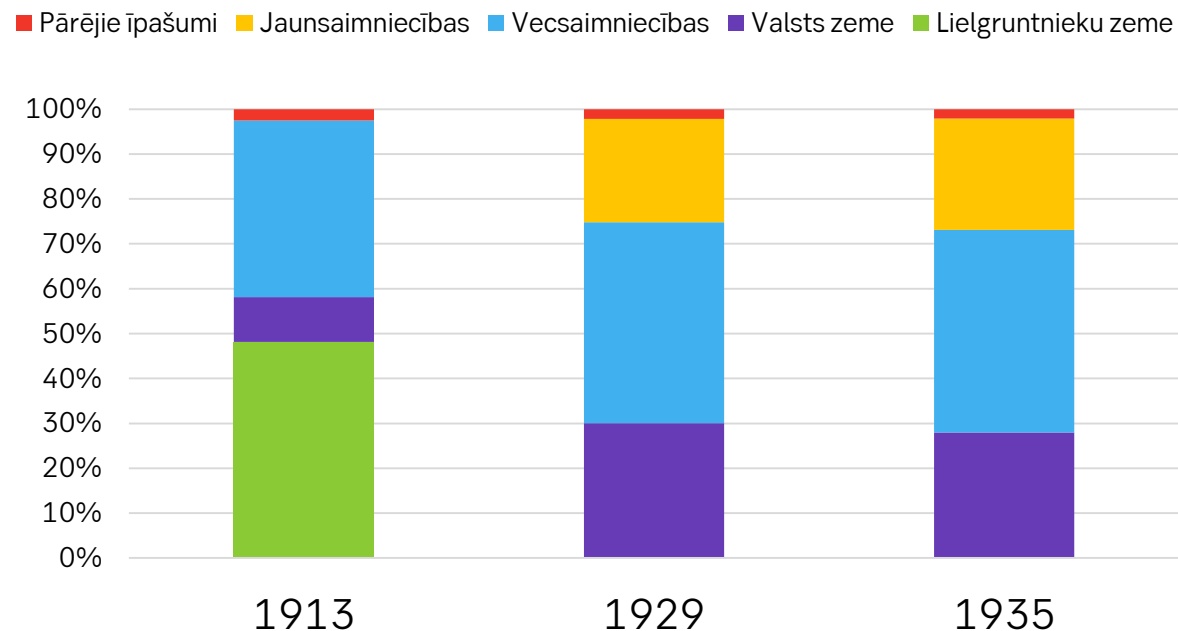

Zemju īpašumtiesību maiņa

1920. gadā tiek uzsākta **zemes reforma**, kura faktiski sākās jau 1919. gadā un ilga līdz pat 1937. gadam.

Lielos muižnieku īpašumus atsavināja, kā arī vairumu mežus **pārņēma valsts īpašumā**.

Latvijas zemju īpašnieku sadalījums

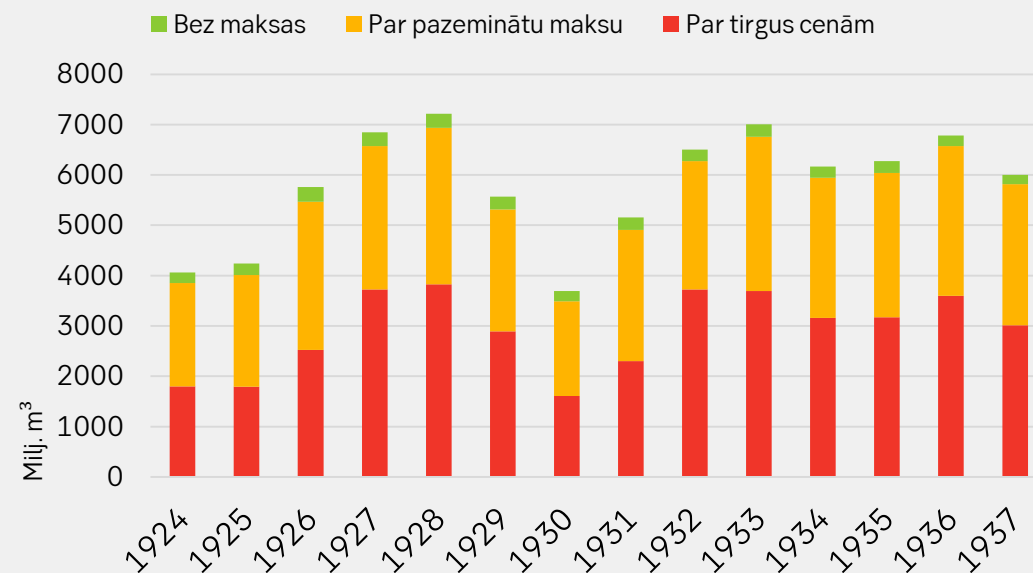
Atsavināto zemju piešķiršana jaunsaimniecību veidošanai un esošo paplašināšanai līdz 22 - 27 ha ļāva daudziem kļūt par **savu zemju saimniekiem**.

Valsts atbalsta atjaunošanu

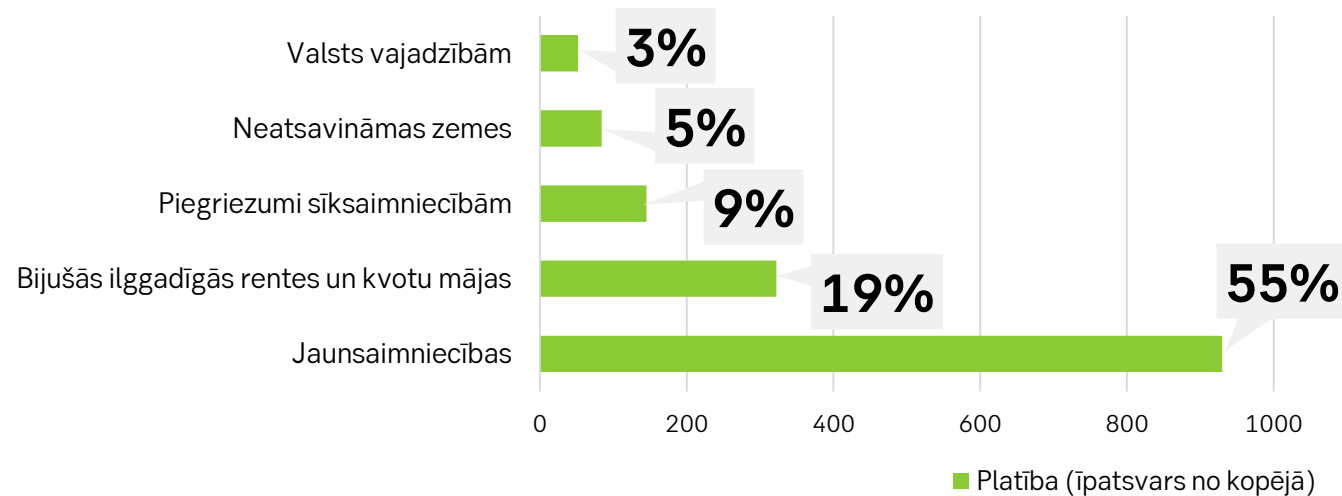
Saimniecību būvēšanai un atjaunošanai, kā arī kurināmajam, valsts no mežiem piešķir kokmateriālus sākumā par 1/3 no tirgus cenas, vēlāk vien par 1/5.

Papildus tam, saimniecības sākotnēji ir atbrīvotas no nodokļiem un var saņemt aizdevumus ar atvieglotiem nosacījumiem.

No valsts mežiem izsniegtie kokmateriāli

Valsts fonda piešķirto zemju sadalījums 1919 – 1938 (tūkstoši, ha)

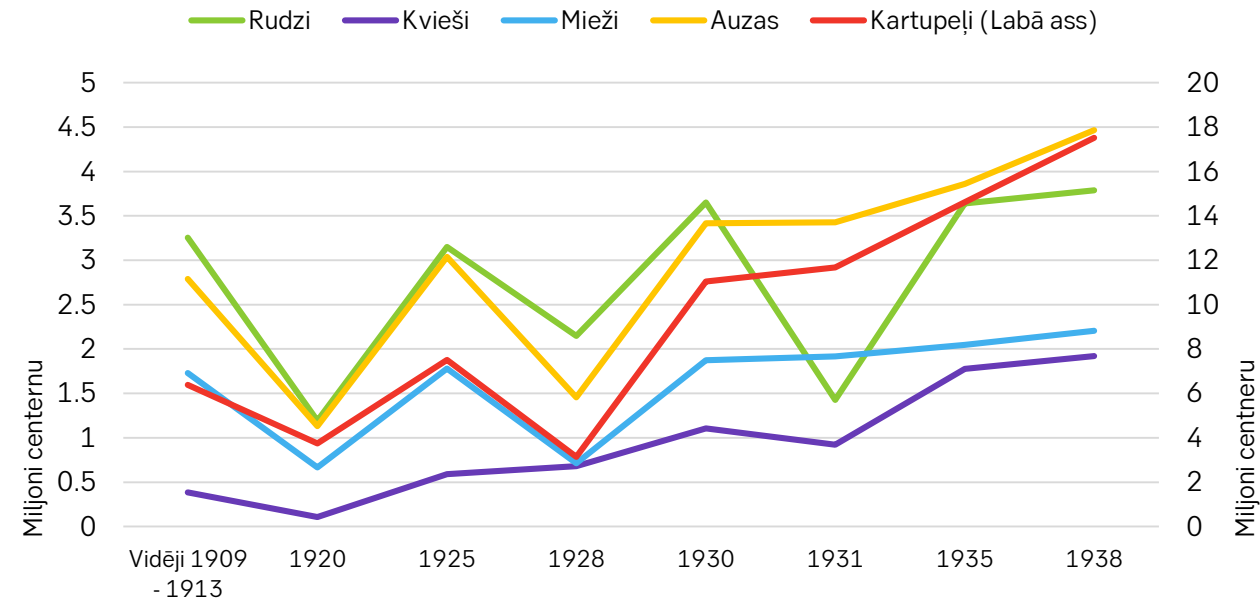
Lauksaimniecība pārvar grūtības

Nepastāvīgi klimatiskie apstākļi rada **ražu svārstības**.

Valsts atbalsta **ceļu būvēšanu, mežu darbus** un meliorācijai veic **upju teču regulēšanu** un **notekgrāvju izveidi**.

Labību tirgum lielākoties ražo lielās saimniecības (bieži veidojušās pirms kara), taču mazās tirgu nodrošina ar lopbarību.

Graudaugu ražas Latvijā

1928. gadā plūdi bojā ap **1/3** no saimniecību skaita, kuras apsaimnieko **42%** zemes. **Pasaules saimnieciskā krīze** visvairāk jūtama 1931. gadā.

Attīstās lopkopība

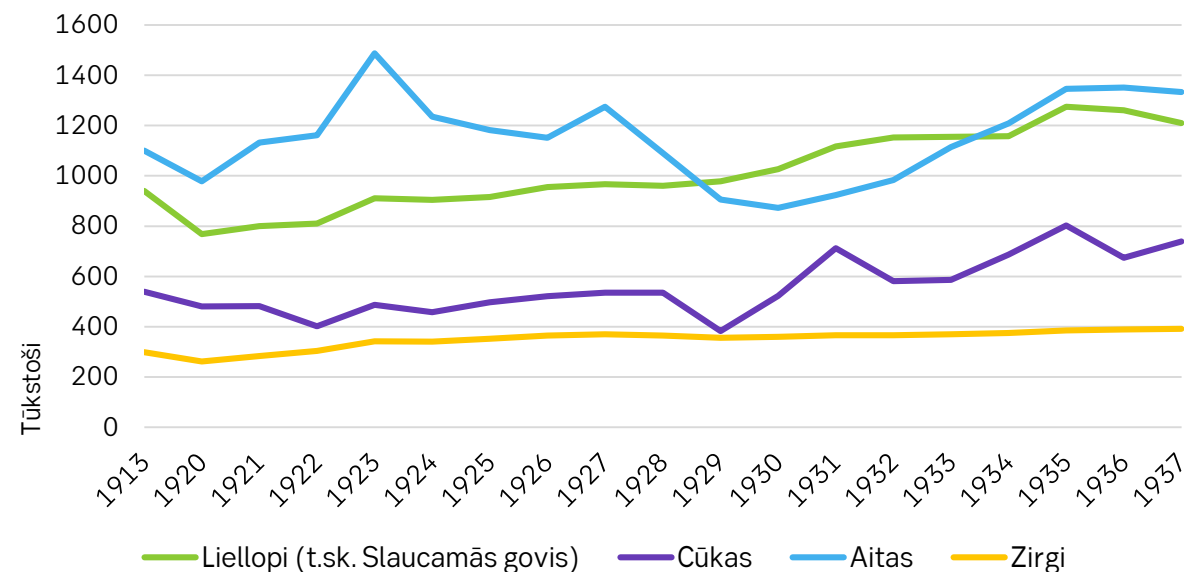
Mazu saimniecību vidējo platību dēļ tās tiecas uz **lopkopību**.

1. Pasaules kara laikā lopu skaits samazinās par **15-20%**.

30. gados valsts mēģina veicināt **lauksaimniecības**

mehanizāciju, ieviešot kravas mašīnu un traktoru īres punktus, taču **mazās teritorijas ierobežo efektivitāti**.

Lopu skaits Latvijā

Pasaules saimnieciskās krīzes laikā valsts veic piemaksas gan piena, gan sviesta ražotājiem, lai krīzes laikā noturētu apjomus.

Kooperācijai ir nozīme

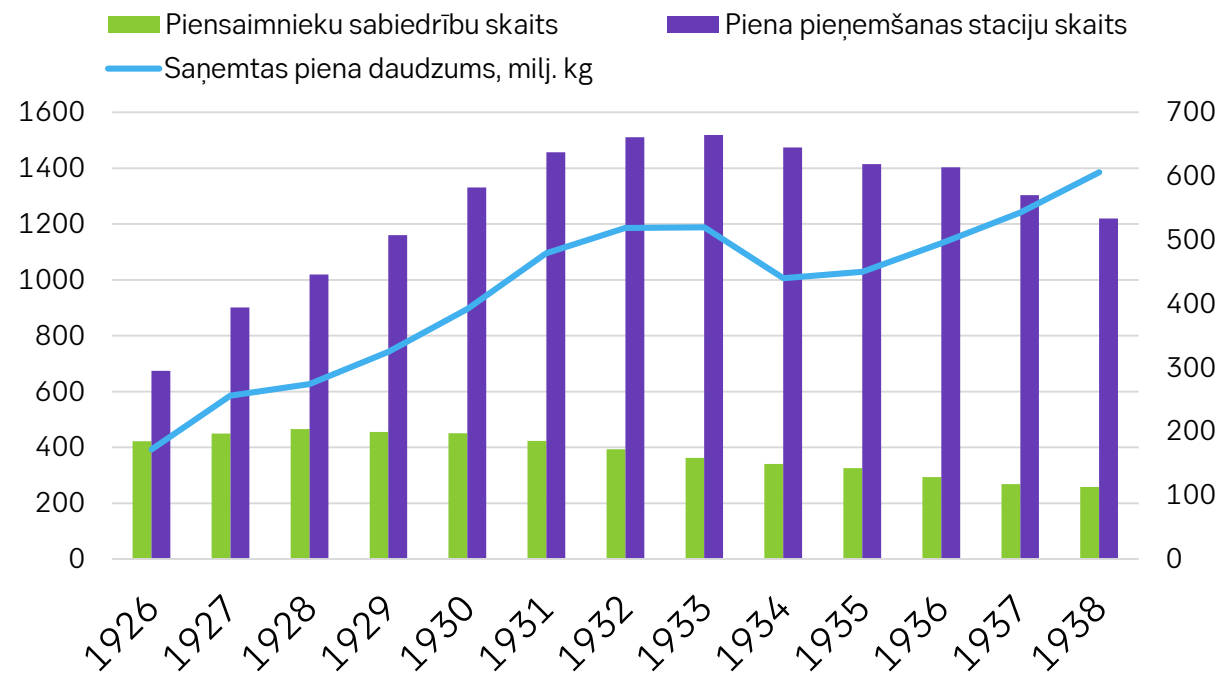
Attīstās **dažādas biedrības** – krājaizdevu, apdrošināšanas, patērētāju un piensaimnieku.

Lielākā daļa piensaimnieku biedrību ir **Latvijas**

Piensaimniecības

Centrālajā Sabiedrībā, kura rūpējas par produkcijas pārdošanu un apgādā biedrus ar mašīnām un iekārtām.

Piensaimnieku sabiedrības

Tās biedru ražotais sviests veido **vairāk nekā pusi** no kopējā sviesta eksporta.

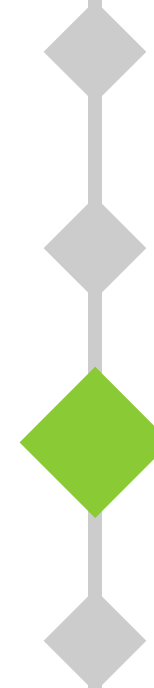
Lauksaimniecība

Pirmsākumi - 1917

1918 - 1939

1940 - 1990

1991 - 2017

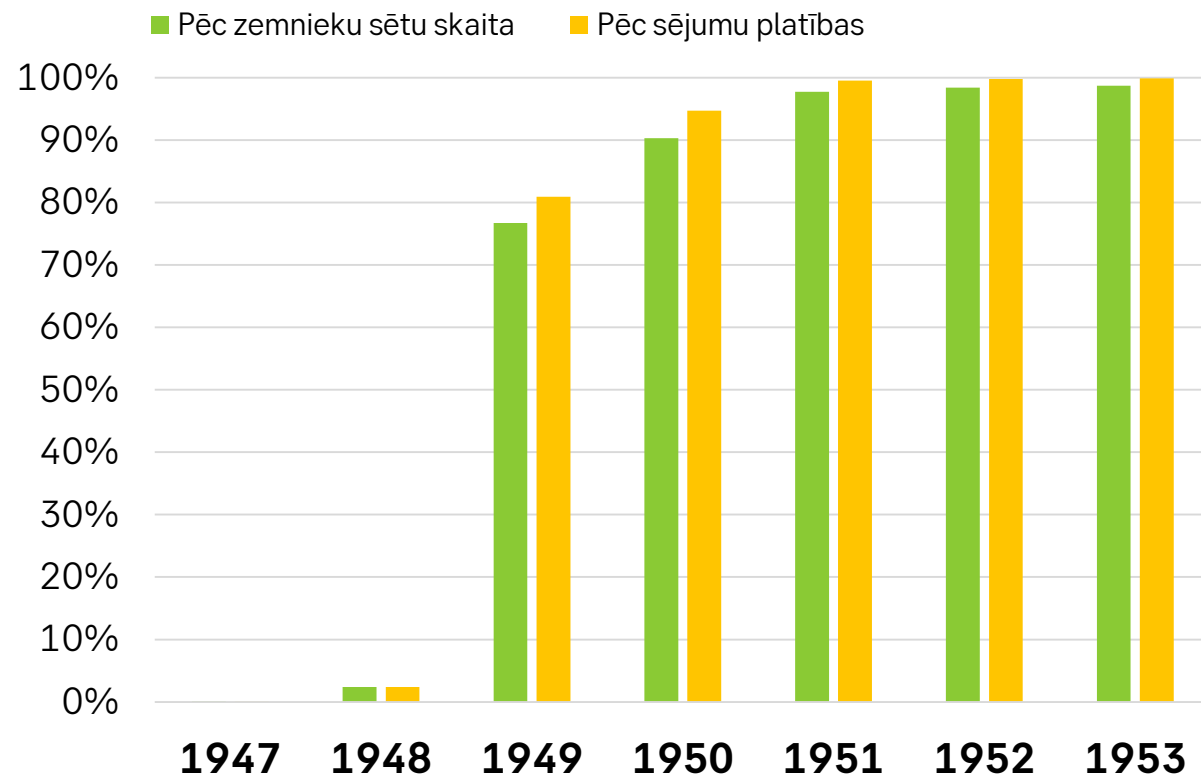

Valsts pārstrukturizē lauksaimniecību

Pēc 2. Pasaules kara notiek kolektivizācija, bet **saimnieki pievienojas kolektīvajām saimniecībām** pēc 1949. gada izsūtīšanas.

Pastāv **kolektīvās saimniecības** (kolhozs), kur gandrīz viss ir kopīpašums un **valsts saimniecības** (sovhozs), kur viss pieder valstij un strādā valsts algoti strādnieki.

Latvijas PSR kolektīvajās saimniecībās iestājušos zemnieku %

Liela daļa produkcijas joprojām tiek saražota piemāju saimniecībās.

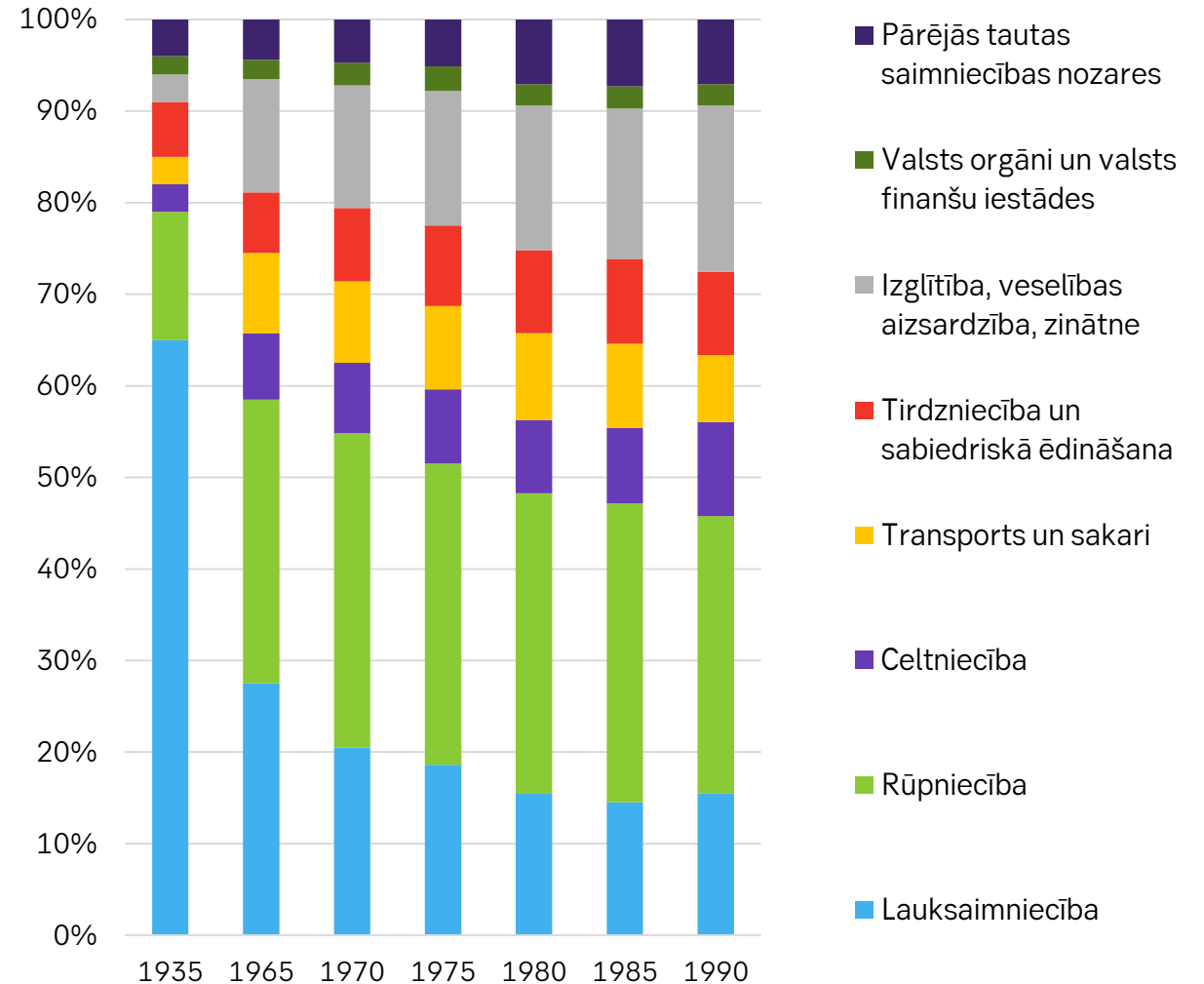
Lauksaimniecība nav prioritāra nozare

Pirms 2. Pasaules kara Latvija ir izteikta **lauksaimniecības zeme** (65% nodarbināto).

PSRS laikā tās loma pakāpeniski samazinās, jo daudz lielāks uzsvars tiek likts uz **rūpniecības attīstību**.

Zemkopībā 1940. gada **produkcijas līmenis** tiek sasniegts vien 60. gadu otrajā pusē, bet lopkopībā 50. gadu beigās.

Valstī nodarbināto sadalījums pa nozarēm

1940 – 1990

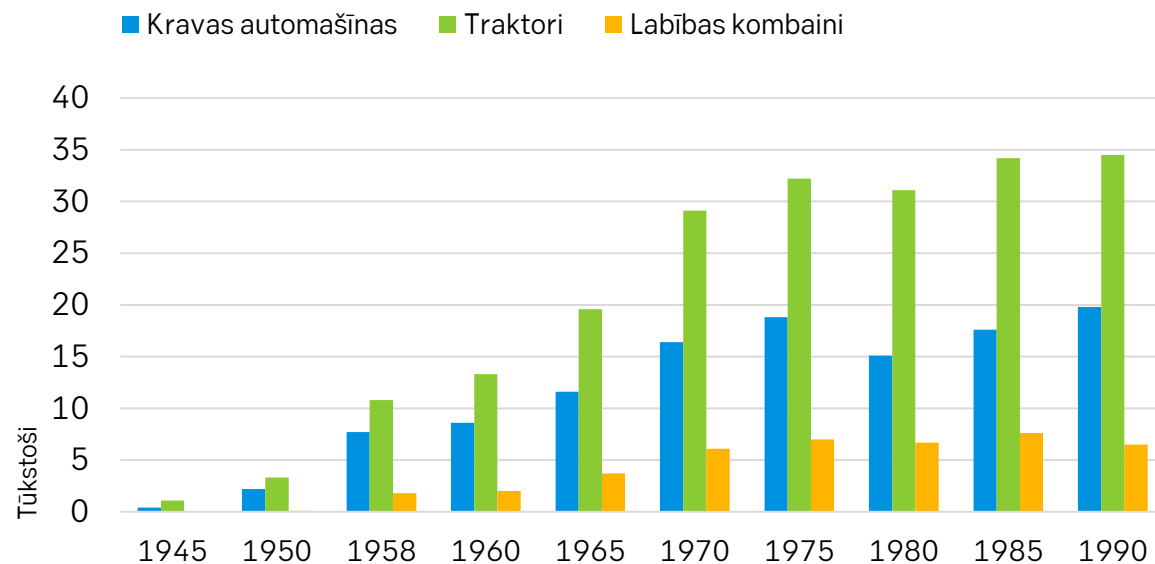
Pieaug mehānizācija līmenis

60. gados īpaša uzmanība tiek pievērsta **lauksaimniecības mehānizācijai**.

Šajā desmitgadē **mākslīgā mēslojuma** lietošana pieaug trīskārt.

Pastāvīgi tiek veikta **zemju platību meliorācija**, kuru no 60. gadu beigām finansē valsts, taču uzlabot visas zemes izmaksā pārāk dārgi.

Lauksaimniecības mehānizācija Latvijas PSR

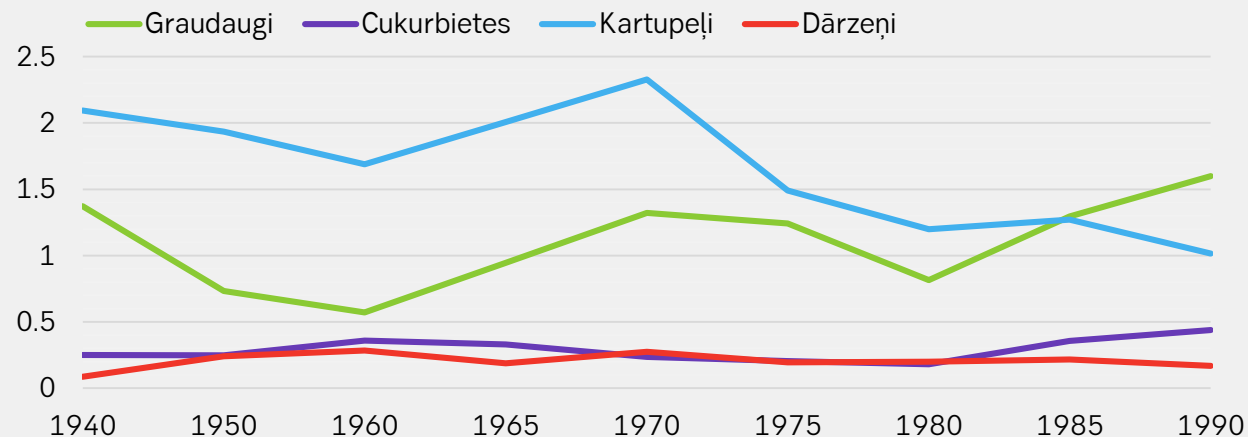
60. gados traktoru skaits vairāk nekā **divkārtšojas**, bet labības kombainu pat **trīskārtšojas**.

Izaugsme nav ilgtspējīga

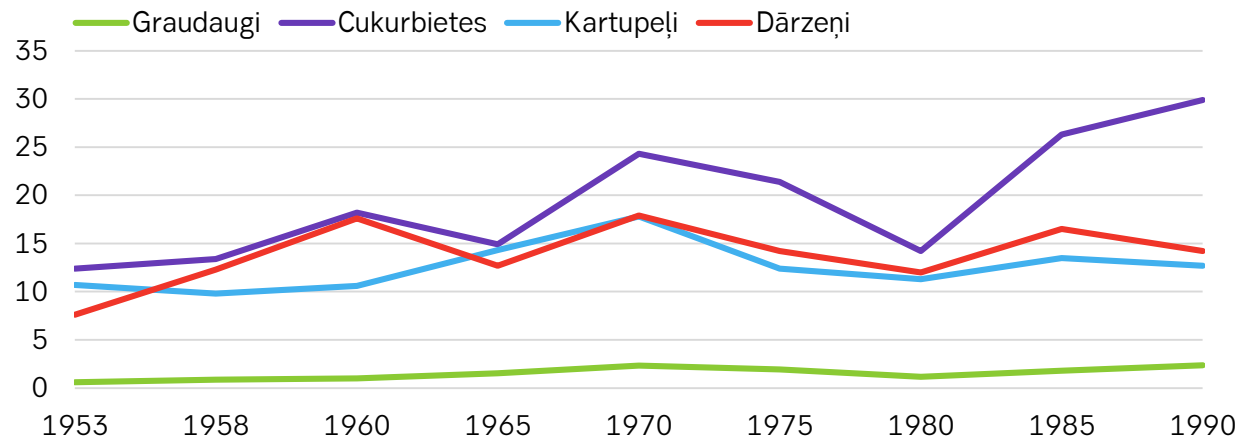
Veikto pasākumu rezultātā 60. gados zemkopībā **strauji pieaug gan ražīgums, gan kopējās ražas.**

70. gados valsts **iznīcina viensētas** un veic laukstrādnieku pārvietošanu uz kopsaimniecību centriem, ap kuriem plešas lauksaimniecības zeme. Tādā veidā tiek izveidots **lauksaimniecības proletariāts.**

Zemkopības produkcijas apjomi, miljoni tonnu

Ražīgums, tonnas uz 1ha

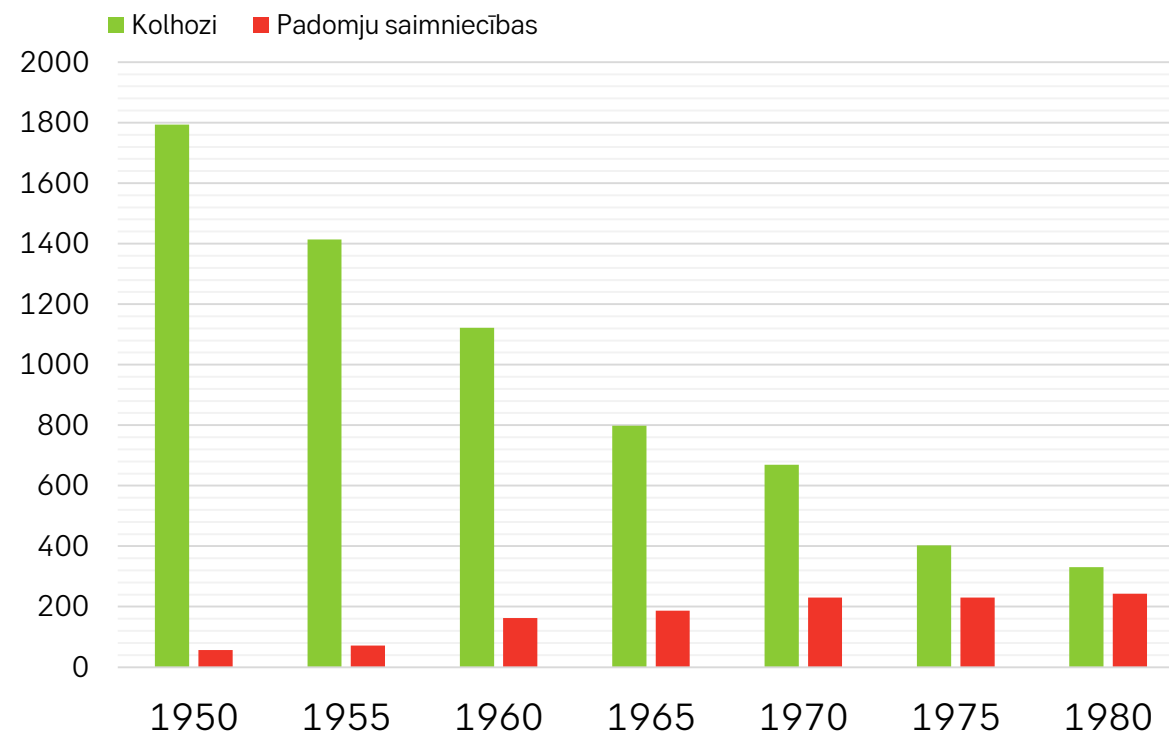
1940 – 1990

Kolhozu skaits sarūk

Visā PSRS periodā pakāpeniski samazinās kolhozu skaits, taču pieaug padomju saimniecību skaits.

Tas skaidrojams ar mazāku kolhozu apvienošanos lielākos, kā arī zemas efektivitātes kolhozu pārveidošanu par valsts saimniecībām.

Kolhozu un padomju saimniecību skaits Latvijas PSR

70. gados kolhozu skaits sarūk uz pusi.

Uzspiestas pārmaiņas nedod rezultātus

No kopsaimniecību centriem **tālākās teritorijas bieži netiek apstrādātas** un aizaug, samazinot izmantojamās zemju platības.

Radikālas tradicionālā dzīvesveida uzspiestas pārmaiņas tikai **veicina neapmierinātību strādniekos.**

Lai gan produkcijas apjomi kopumā pieaug, 80. gados **Latvijas PSR vadība ceļ pretenzijas** pret pārmērīgi augstajiem lauksaimniecības produkcijas apjomu plāniem.

1988. gadā Latvijas PSR tiek legalizētās un veidotas **individuālās zemnieku saimniecības.**

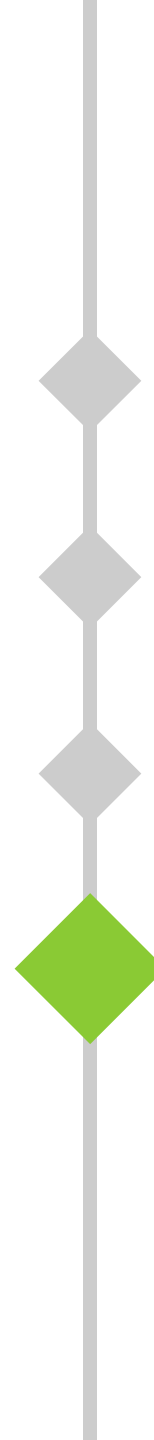
Lauksaimniecība

Pirmsākumi - 1917

1918 - 1939

1940 - 1990

1991 - 2017

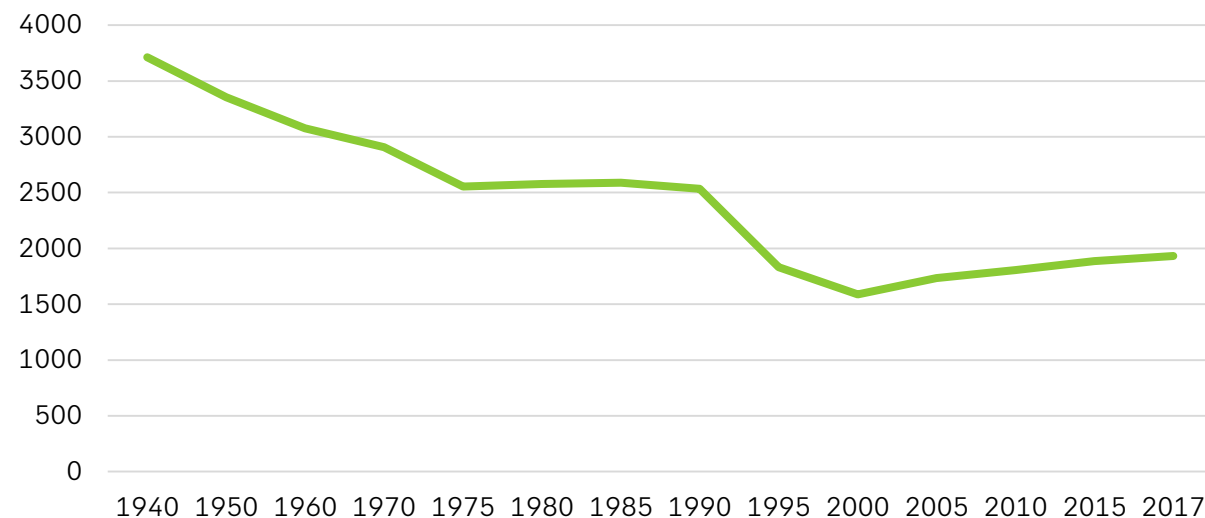

Lauksaimniecības apjomi rūk

Lai gan lauksaimniecībā izmantotā zemes platība tiecas samazināties visu PSRS laiku, visvairāk tā samazinās 90. gados.

Nozares attīstību ierobežo lauksaimniecības tehnikas un minerālmēslu cenu pieaugums.

Lauksaimniecībā izmantotā zeme, tūkstoši ha

90. gados lopkopības produkcijas apjoms samazinās par $\frac{3}{4}$, taču zemkopībā par **40%**.

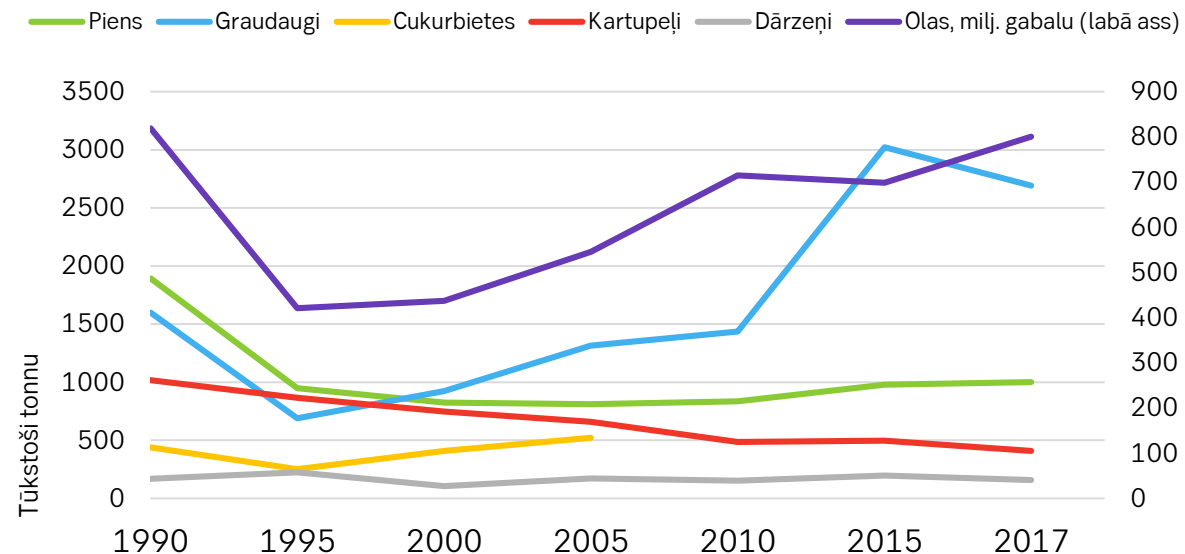
2017. gadā tā ir vien **52%**, salīdzinot ar platību 1940. gadā.

21. gs. lauksaimniecība sāk atgūties

Līdz ar 20. gadsimtu **beidzas arī lauksaimniecības sarukums**. 21. gadsimtā pakāpeniski pieaug gan produkcijas apjomi, gan ražība.

21. gadsimtā Latvijas lauksaimniecībai ir pieejami **papildus līdzekļi** no dažādiem Eiropas fondiem.

Lauksaimniecības produkcijas apjomi

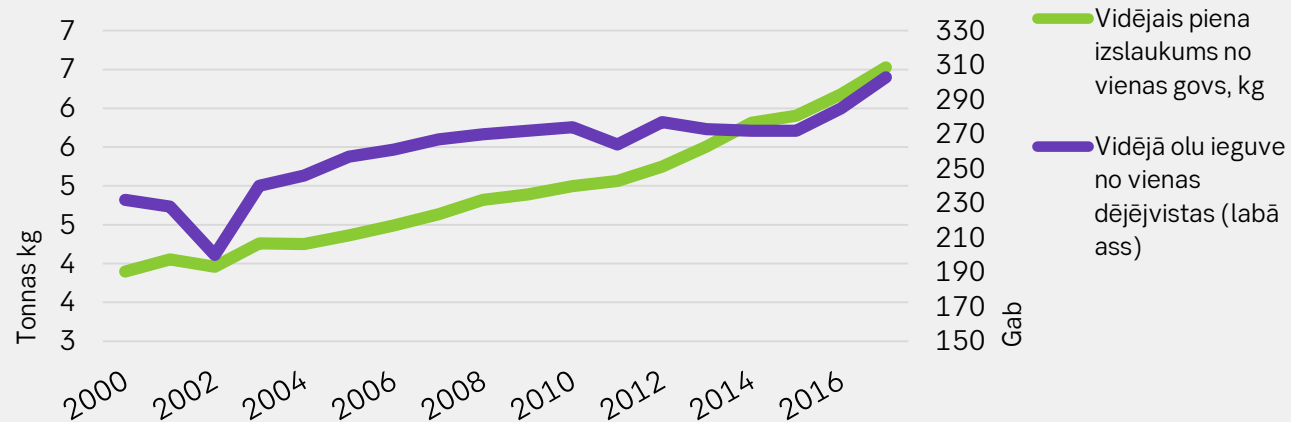
1990. gada **produkcijas līmenis zemkopībā** tiek sasniegts 2012. gadā, taču lopkopībā vēl 2017. gadā tas ir vien 40%.

Īpatsvars samazinās, bet ne nozīme

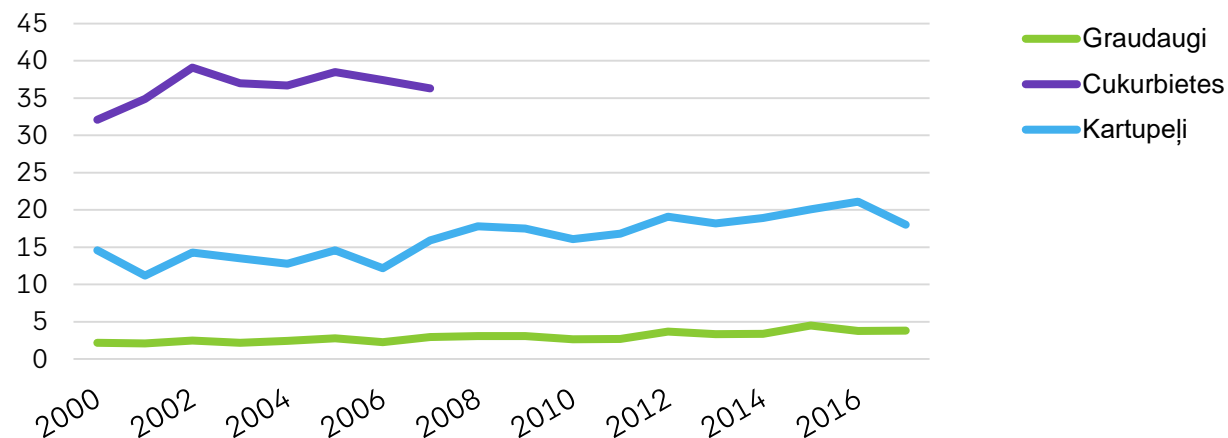
Modernāku tehnoloģiju un
metožu ieviešana ļauj
efektīvāk apstrādāt
izmantojamo zemi,
ceļot ražību.

2006. gadā Latvijā tiek
likvidēta cukura ražošana
no cukurbietēm.

Ražība lopkopībā

Ražība zemkopībā, tonnas uz 1 ha

Transformācija turpinās

Lai gan lauksaimniecība attīstās, tās **nozīme tautsaimniecībā** un tajā **nodarbināto īpatsvars pakāpeniski samazinās.**

Tas tikai nozīmē **Latvijas tautsaimniecības virzību attīstītāko valstu virzienā**, ļaujot attīstīties nozarēm ar augstāku pievienoto vērtību.

